

La necessitat d'un nou model de residències per a la gent gran

Justícia i Pau de Catalunya
26 de novembre 2020

RESUM: Les persones grans que viuen en residències constitueixen el col·lectiu més afectat per la pandèmia, especialment en la primera onada. Del total de morts a Espanya, un 62% vivien en residències. Aquest fet no és fruit de la casualitat. Una part molt important de les residències no estaven preparades i no han pogut reaccionar adequadament a causa de les seves mancances. Això és conseqüència del creixement del sector en els darrers anys sense el control i la regulació de les administracions i sovint d'acord amb la lògica exclusiva del benefici. El resultat és incompatible amb les exigències d'un Estat social, que ha de protegir eficaçment a les persones més vulnerables. És necessari iniciar urgentment una reflexió per construir un nou model d'atenció, que potenciï el suport en el seu domicili a les persones fins que la seva autonomia ho permeti, el desenvolupament de residències autogestionades per les famílies, la creació d'un marc regulador i de supervisió i de suport a les residències per part de l'Administració, la potenciació d'una formació especialitzada reglada del seu personal i, en general, la promoció d'una atenció més humana i qualificada a les persones grans.

La pandèmia que ha trasbalsat la vida de tots els habitants del planeta des de fa mesos i que probablement persistirà durant molt de temps, ha afectat greument els milions de persones que han sofert la malaltia.¹ A la vegada, ha tingut efectes devastadors sobre l'economia, generant, entre altres conseqüències, un fort creixement de l'atur i de la pobresa, especialment entre les persones més desfavorides.

A Espanya, les persones grans que viuen en residències constitueixen el col·lectiu més afectat, especialment en la primera onada. Del total de morts a Espanya per la COVID un 62% vivien en residències.

Aquest fet no és fruit de la casualitat ni d'un destí indefugible. És prou conegut que les persones grans són les que més risc de complicacions presenten un cop infectades, però aquesta circumstància no explica únicament el que ha passat. Quan va esclatar la crisi sanitària, les residències es van trobar davant d'una situació imprevista d'una enorme dificultat. I moltes no van saber o no van poder reaccionar adequadament: direccions incompetents, personal insuficient, sense prou material, molt exposat al contagi, sovint mal preparat, mal pagat i amb molta precarietat laboral, manca de suport i d'instruccions clares per part de les administracions, desconcert davant d'una realitat inimaginable només uns mesos enrere.

La situació ha vingut agreujada per la tensió del sistema de salut que, com han denunciat moltes veus, ha portat a una sanitat selectiva decantada en favor dels més joves o més sans, que ha pogut contribuir a incrementar la mortalitat o la insuficient atenció als ancians.²

Totes aquestes circumstàncies han obligat el personal de les residències, que no són responsables de la situació, a fer un esforç extraordinari i meritori per afrontar la malaltia, que no ha estat reconegut socialment com es mereix.

El que estem vivim posa en evidència una característica del nostre temps: com a resultat dels avenços de la medicina i d'una taxa de natalitat molt baixa, s'ha produït un envelliment progressiu de la població. Ara bé, com bé diu el Papa Francesc, "les nostres societats no

1 Justícia i Pau vam publicar el passat mes de juny una nota entorn a algunes qüestions plantejades per la pandèmia i el nostre sistema de salut.

<https://www.justiciaipau.org/diem/llicons-pandemia-necessitat-sistema-fort-universal-integral>

2 "Sense ancians no hi ha futur: crida per a re-humanitzar les nostres societats. No a una sanitat selectiva". <https://www.santegidio.org/pageID/37740/langID/ca/Sense-ancians-no-hi-ha-futur-Crida-per-a-rehumanitzar-les-nostres-societats-No-a-una-sanitat-selectiva.html>

s'han organitzat suficientment per fer-los espai, amb respecte just i consideració concreta a la seva fragilitat i dignitat”.³

Com a conseqüència, s'ha anat expulsant les persones grans dels nuclis familiars. Les residències han esdevingut una necessitat i també un bon negoci. Grups inversors, amb vocacions diverses, però orientats principalment a generar beneficis ràpids, s'han abocat a aquest sector i han actuat amb les regles del capitalisme: minimitzar les despeses per aconseguir el màxim guany.

Aquesta tendència ha estat afavorida també per una manca general d'actuació durant molts anys per part de les diferents administracions públiques del nostre país, que no han supervisat ni regulat el sector. Tampoc no han estat capaces o no han volgut acompanyar amb inversions suficients l'augment de persones grans necessitades d'aquest tipus de servei. La seva inacció i permissivitat ha reforçat encara més el paper del sector privat, el qual ha crescut sense el necessari control per part de les autoritats sanitàries, seguint un model estrictament residencial i escassament i poc qualificadament sanitari.

El resultat de tot això és incompatible amb les exigències d'un Estat social o de benestar, que ha de protegir eficaçment les persones més fràgils i vulnerables. És necessari, doncs, iniciar urgentment una reflexió de tota la societat que posi en consideració els aspectes següents:

1. La importància de garantir l'adequat suport humanitari, econòmic, social i sanitari perquè les persones grans puguin romandre en el seu habitatge habitual mentre el seu nivell d'autonomia els ho permeti. Això demana també afavorir les condicions sociolaborals que permetin l'atenció de la gent gran en el si de les seves famílies.
2. La conveniència d'impulsar un nou model de residències autogestionades per les famílies, amb serveis comuns i amb suport assistencial, cofinançades per l'Administració. Aquestes residències, que són una situació intermèdia entre el propi habitatge i la residència tradicional, eviten l'aïllament, promouen l'autonomia personal i són econòmicament més sostenibles.
3. La necessitat que l'Administració es doti dels mecanismes necessaris i del personal idoni per regular i controlar amb eficàcia i, a la vegada, donar suport a les necessitats del sector, especialment davant d'epidèmies. Aquí cal tenir molt present l'activitat de les residències gestionades per institucions sense ànim de lucre (una part important de les quals són vinculades a l'Església), que actuen de forma

3 Catequesi de l'audiència general de 4 de març de 2015.

abnegada i vocacional i que, en les actuals circumstàncies, han hagut de fer un esforç enorme. En tot cas, allà on el sector privat no arribi, cal considerar la necessitat d'implantar residències de caràcter públic. Cal una adequada planificació pública, que combini la gestió pública i privada, per tal que el servei residencial arribi amb qualitat arreu i a tothom.

4. La importància de proveir d'una formació especialitzada i reglada de tot el personal dels diferents nivells professionals de les residències, assegurant que tots estiguin adequadament capacitats per a la seva feina i gaudeixin d'unes condicions laborals i salarials que corresponguin a les seves responsabilitats.
5. Finalment, la necessitat d'estimular en la nostra societat en general, i també en l'àmbit de l'atenció a la gent gran, una atenció més humana, més propera i més qualificada d'aquest col·lectiu.

El respecte i la consideració que mereix la dignitat de les persones grans ha de presidir qualsevol estratègia de reforma del sector. En realitat, la qualitat d'una societat i d'una civilització es jutja també per la manera com tracta els ancians.⁴

Justícia i Pau de les diòcesis de Catalunya

⁴ En aquest sentit s'expressà el Papa Francesc, en l'esmentada catequesi de 4 de març 2015, tot citant unes paraules de Benet XVI.